

Likalydande till:
Polismyndigheten i Jämtlands Län
Box 707
831 28 Östersund

Likalydande till:
Kemikalieinspektionen
Box 2
172 13 Sundbyberg

Polismyndigheten i Västernorrlands
län
Box 720
851 21 Sundsvall

Arbetsmiljöverket
112 79 Stockholm

Datum
2017-02-21

Beteckning (bör anges i brev till oss)
SEF-78445-HA

Anmälan om brott och överträdelse av Arbetsmiljöverkets föreskrifter

Svenska Elektrikerförbundet anmäler härmed att Fortum Generation AB, 556006-8230 (nedan Fortum), i strid med 29 kap 3 miljöbalken vid ett flertal tillfällen har importerat/fört in till och släppt ut asbest i Sverige.

Svenska Elektrikerförbundet anmäler vidare att Fortum har brutit mot 8 kap 2 § arbetsmiljölagen och Arbetsmiljöverkets föreskrift AFS 2006:1 i lydelsen före den 1 juli 2014 i nedan angivna delar.

Svenska Elektrikerförbundet anmäler att Fortum har brutit mot Arbetsmiljöverkets föreskrift AFS 2006:1 i dess lydelse efter den 1 juli 2014 i nedan angivna delar.

Svenska Elektrikerförbundet anmäler att Bilfinger Industrial Services Sweden AB, 556681-6111(nedan Bilfinger), har brutit mot Arbetsmiljöverkets föreskrift AFS 2006:1 i dess lydelse efter den 1 juli 2014 i nedan angivna delar.

Ovanstående har inneburit att flera elektriker har kommit att exponeras för asbest i sitt arbete.

Kort om asbest

Asbestexponering har en rad kända hälsorisker. Vid bearbetning och rivning av material som innehåller asbest lösgörs asbestfibrer som vid inandning medför en ökad risk för försämrad lungfunktion och för olika typer av cancer. Tiden mellan första exponeringen och den tidpunkt när sjukdom kan påvisas, latenstiden, är ofta mycket lång. I fråga om cancer kan det röra sig upp mot 30 år. Även en kortvarig exponering av asbest anses räcka för att orsaka cancerformen mesoteliom.

Det är känt att halter av asbest om mellan 1 och 100 fiber/kubik cm luft är vanliga vid bearbetning av asbesthaltigt material. Hygieniskt gränsvärde är enligt AFS 2005:17 Hygieniska gränsvärden och åtgärder mot luftföroreningar 0,1 fiber/kubik cm luft. Nedan kommer framgå att arbetstagare återkommande arbetat med och bearbetat asbest och asbesthaltigt material. Graden av exponeringen torde därför vara klart större än om de "bara" i efterhand kommit att vistas i rum där sådant arbete tidigare utförts.

Sakomständigheter

Kort om anläggningarna

Fortum är anläggningsägare för ett antal kraftverksanläggningar, bland annat Gammelänge, Parteboda och Linnvasselv.

Gammelänge kraftverk ligger i Hammarstrand (Ragunda kommun) mellan Krångede och Hammarforsen i Jämtlands län och togs i bruk 1994. Anläggningen är en ovanjordsanläggning.

Parteboda kraftverk ligger i Ånge i den sydvästra delen av Västernorrland i Ånge kommun. Kraftstationen är en delvis underjordsstation som tar vatten från Ångesjön. Parteboda kraftverk byggdes och togs i bruk 1960.

Linnvasselv kraftverk ligger i Gäddede i Strömsunds kommun nordväst om Östersund. Kraftverksstationen är en underjordsstation som tar vatten från Limingen i Norge. Linnvasselv kraftverk byggdes och togs i bruk 1962.

Avtal med Ruselprom Ltd

Fortum tecknade under 2012 avtal med det ryska bolaget Ruselprom Ltd (7701536427, Miasnitskaja str. 10-1, 101000 Moskva Ryssland) (nedan Ruselprom) som generalleverantör för förnyelse av Gammelänge samt Parteboda kraftverksanläggningar. Anledningen till detta var att det var nödvändigt med generatorbyte eftersom läckage av ozon hade upptäckts i kraftverken. De nya generatorerna skulle tillverkas i Ryssland.

Ansvariga för kraftverksanläggningarna

Fortum var och är anläggningsägare och är i denna egenskap byggherre i arbetet med att byta generatorerna i kraftverken.

Drift- och underhållsarbetet på kraftverken outsourcades vid årsskiftet 2014/2015 till Bilfinger. Bilfinger övertog även samordningsansvaret för de fasta driftstäl- lena. Bilfinger har dessutom uppdrag som BAS-U. BAS-U är den som är samordningsansvarig för att skapa en säker arbetsmiljö och ska organisera skyddsarbetet i praktiken. I ansvaret som BAS-U ingår bland annat att begära in uppgifter om entreprenörernas arbetsmetoder och vilken utrustning de använder samt hur de lever upp till gällande arbetsmiljöregler. Rent praktiskt sker detta genom att BAS-U får in riskbedömningar från entreprenörerna med tillhörande beskrivningar av skyddsåtgärder som används för att utveckla arbetsmiljöplanen så att den anpassas till det praktiska arbetet under utförandefasen. BAS-U ska se till att arbetsmiljöplanen finns tillgänglig för alla på byggarbetsplatsen och att den hålls uppdaterad vartefter byggprocessen fortskrider. Arbetsmiljöplanen ska innehålla de regler som tillämpas på byggarbetsplatsen tillsammans med beskrivningar av hur arbetsmiljöarbetet ska organiseras samt vilka arbetsmiljöåtgärder som ska vidtas vid olika arbeten för att bland annat undvika att arbetstagarna inte exponeras för asbest.

Arbetstagare hos Bilfinger kom således att från och med angivet årsskifte att arbeta i de olika kraftverken.

Beskrivning av det utförda arbetet och hantering av asbest

Parteboda kraftverk

I samband med genomgång av handlingar, ritningar och leverans av generatorerna och reservdelar till Parteboda kraftverk upptäcktes att de delar som levererats

från Ruselprom och som Fortum importerat/fört in i riket innehöll asbest. Arbetet med generatorbytet hade påbörjats när det framkom dokumentation som påvisade att det levererade materialet innehöll asbest och arbetstagarna ifrågasatte om det fanns asbest i utrustningen. Ett flertal arbetstagare utsattes därför för asbest och asbesthaltigt material. Innan arbetet påbörjades hade det inte kontrollerats att de arbetstagare som arbetade med generatorerna hade erforderlig utbildning för att arbeta med asbest. Tillverkaren försökte vidare under en helg att montera bort den packning som man var medveten om innehöll asbest och i med detta spreds asbesthaltigt material i kraftverket. Arbetet avbröts och sanering påbörjades.

Asbest och asbestshaltigt material har således importerats/förts in och släppts ut på marknaden.

Innan arbetet med byte av generatorerna påbörjades hade inte tillstånd hos Arbetsmiljöverket för bearbetning/behandling/rivning av asbest/asbesthaltigt material inhämtats.

Den generator som skulle användas i Parteboda kraftverk sändes tillbaka till den ryska fabriken för byte av statorlindning. Därefter fördes den sedan in i Sverige till Parteboda kraftverk under april 2016 (se vidare nedan). Återigen fördes asbest/asbesthaltigt material in i Sverige.

Gammelänge kraftverk

I samband med att asbest upptäcktes i Parteboda kraftverk gjordes provtagningar på delar i Gammelänge kraftverk som levererats tidigare och som redan var driftsatt och även där konstaterades asbest i samband med provtagningar. Ett flertal arbetstagare hade därmed utsatts för asbesthaltigt material. Inga kontroller hade gjorts om arbetstagarna som monterade in generatorerna och reservdelarna hade erforderlig utbildning att arbeta med asbest. Sanering påbörjades i Gammelänge kraftverk utifrån instruktion av Ruselprom och slutfördes i Gammelänge kraftverk.

Asbest och asbestshaltigt material har således vid ytterligare ett tillfälle importerats/förts in och släppts ut på marknaden.

Innan arbetet med byte av generatorerna började hade inte tillstånd hos Arbetsmiljöverket för bearbetning/behandling/rivning av asbest/asbesthaltigt material inhämtats.

Under januari 2014 upptäcktes ytterligare asbest i Gammelänge kraftverk i samband med arbete med byte av generatorn. Detta trots att det skulle ha sanerats. Ytterligare asbesthaltigt material frigjordes i samband med arbetet och hanterades utan säkerhetsutrustning. Toppboxar slogs lös för att det skulle gå att ta isär lindningarna istället för att värma dem och riskera isocyanater. Arbetet utfördes utan skyddsmask med slägga och bilmejsel eftersom Ruselprom enligt uppgift informerat om att det inte skulle finnas ytterligare asbest. Emellertid hade ingen provtagning gjorts på det aktuella området. Ett flertal arbetstagare utsattes därför för asbest och asbesthaltigt material. Inga kontroller hade gjorts om arbetstagarna som monterade in generatorerna och reservdelarna hade erforderlig utbildning att arbeta med asbest. Arbetet stoppades och all personal förutom saneringspersonal skickades hem.

Asbest och asbesthaltigt material har således återigen importerats/förts in och släppts ut på marknaden.

Svenska Elektrikerförbundet gjorde i början av februari 2014 en anmälan enligt 13 kap 8 § i det mellan bolaget och förbundet gällande kollektivavtalet, Kraftverksavtalet, om arbetsmiljöproblem.

Svenska Elektrikerförbundets lokala skyddsombud Stefan Löfgren och det regionala skyddsombudet Sven Höckert lade den 5 februari 2014 ett skyddsstopp enligt 6 kap 7 § arbetsmiljölagen på allt arbete i anläggningen. Anledningen till skyddsstoppet var att det tidigare hade hittats asbest i anläggningen som enligt uppgift sanerats men att det vid fortsatt rivningsarbete upptäcktes att det fanns ytterligare asbestpartiklar i andra komponenter som frigjorts i anläggningen. Skyddsombudsstoppet hävdades den 24 april 2014 av det regionala skyddsombudet.

Arbetsmiljöverket har tidigare hanterat ärendet i Gammelänge kraftverk (IRN 2014/3698)

Parteboda kraftverk

Vid anläggningen i Parteboda kraftverk upptäcktes ånyo i början av juli 2016 asbest och asbesthaltigt material i statorstammen. Detta trots att den varit i Ryssland för byte av statorlindning. Det skedde när den nya statorn skulle monteras för aggregat G2. En stator är den fasta delen som alstrar ström när generatordelen snurrar. Arbetsplatsen spärrades av och skyltades samt sanerades. Här utfördes arbetet av Bilfingers personal som även var BAS-U för arbetet. Ett flertal arbetstagare utsattes därför för asbest och asbesthaltigt material. Inga kontroller

hade gjorts om arbetstagarna som monterade in generatorerna och reservdelarna hade erforderlig utbildning att arbeta med asbest.

Asbest och asbestshaltigt material har vid ytterligare ett tillfälle importerats/förts in och släppts ut på marknaden

Linnvasselv

Även i Linnvasselv kraftverk pågår för närvarande ett förnyelseprojekt innebärande bland annat att två generatorer ska bytas ut. Generator 1 har bytts ut och den nya är tagen i drift. Generator 2 håller på att monteras. Båda generatorerna har importerats och levererats av Fortum från Ruselprom i Ryssland. I början av oktober 2016 uppmärksammades att bromsbelägg på generator 2 kunde innehålla asbest vilket senare bekräftades genom provtagning. I samband med denna provtagning visade det sig att även det gods från Ryssland som levererats för ombyggnationen innehöll asbesthaltigt damm och partiklar. Asbesten i bromsbelägg hade funnits sedan tidigare men ingen provtagning eller dokumentation av detta hade tidigare varit utförd. Ansvar för att undersöka och dokumentera förekomsten av asbest för att kunna säkerställa riskbedömningar inför kommande arbeten åvilar anläggningsägaren Fortum. Efter provtagning avbröts arbetet i anläggningen den 11 oktober 2016 och saneringsarbete har inletts. Ett flertal arbetstagare har i och med detta utsatts för asbesthaltigt material. Inga kontroller hade gjorts om arbetstagarna som monterade in generatorerna och reservdelarna hade erforderlig utbildning att arbeta med asbest.

Asbest och asbestshaltigt material har således importerats/förts in och släppts ut på marknaden

Tillämpliga bestämmelser

Arbetsmiljölagen

3 kap 2, 2 a-b, 3, 6 och 7 a-h och 10 §§ arbetsmiljölagen

8 kap 2 § arbetsmiljölagen

Arbetsmiljöverkets författningssamling

AFS 2001:1 Systematiskt arbetsmiljöarbete 7-10 §§

AFS 2006:1 Asbest 11, 19-24 och 28-32 §§ i dess lydelse före den 1 juni 2016

AFS 2006:1 Asbest 11, 19-24, och 28-32 §§ i dess lydelse efter den 1 juni 2016

AFS 2008:16, 1993:3 Byggnads- och anläggningsarbete

AFS 1997:7 Första hjälpen och krisstöd

AFS 2005:6 Medicinska kontroller i arbetslivet

Miljöbalken

29 kap 3 § och 30 kap 1 § miljöbalken

Brottsbalken

36 kap 7 § brottsbalken

Vad som brustit i arbetsmiljöarbetet

Fortum

Fortum har importerat/fört in och släppt ut asbest på marknaden. Fortum har inte haft tillstånd av Arbetsmiljöverket att bearbeta/behandla/riva asbest och asbesthaltigt material innan arbetet med generatorerna började.

Fortum har i egenskap av byggherre och anläggningsägare haft att tillse att arbetsmiljösynpunkter beaktas.

Fortum har inte säkerställt att de anställda har erforderliga kunskaper och utbildning för arbete med asbest.

Fortum har inte vidtagit alla åtgärder som varit möjliga för att identifiera material som kunde tänkas innehålla asbest vid de kommande arbetena som kvarstod att utföra.

Fortum har inte planerat och ordnat arbetet så att spridning av asbesthaltigt damm begränsats.

Fortum har inte genomfört en tillräcklig kontroll av samtliga anläggningar i förebyggande syfte efter problemen i Gammelänge kraftverk och Parteboda kraftverk.

Fortum har inte tillsett att förpackningar och material med asbest varit tydligt märkt med varningstext. Det har inte funnits någon dokumentation eller information om var i respektive anläggning asbest kan förekomma.

Fortum har inte säkerställt att skyddsutrustning och hygien anpassats till arbete med exponering för asbesthaltigt damm.

Bilfinger

Bilfinger har inte sökt och inhämtat tillstånd hos Arbetsmiljöverket för bearbetning/behandling/rivning av asbest/asbesthaltigt material innan arbetet med generatorerna började.

Bilfinger har inte säkerställt att de anställda har erforderliga kunskaper och utbildning för arbete med asbest.

Bilfinger har inte vidtagit alla åtgärder som varit möjliga för att identifiera material som kunde tänkas innehålla asbest vid de kommande arbetena som kvarstod att utföra. Bilfinger har inte planerat och ordnat arbetet så att spridning av asbesthaltigt damm begränsats. Bilfinger hade ingen kontroll på godset som kom tillbaka från Ryssland utan förutsatte möjligtvis att det uppfyllde samtliga regler utifrån att det varit i Ryssland för ommontering och sanering.

Bilfinger har inte tillsett att förpackningar och material med asbest varit tydligt märkt med varningstext.

Bilfinger har inte säkerställt att skyddsutrustning och hygien anpassats till arbete med exponering för asbesthaltigt damm.

Skäl för anmälan

Svenska Elektrikerförbundet gör gällande att Fortum åsidosatt vad som i enlighet med miljöbalken har ålegat bolaget vid införsel av asbest.

Fortum har importerat asbest. Fortum har med uppsåt eller av oaktsamhet brutit mot en begränsning för att tillverka, släppa ut på marknaden eller använda ett ämne med vilket importera likställs, som sådant eller ingående i en blandning eller i en vara, enligt artikel 67 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 av den 18 december 2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach), inrättande av en europeisk kemikaliemyndighet, ändring av direktiv 1999/45/EG och upphävande av rådets förordning (EEG) nr 793/93 och kommissionens förordning (EG) nr 1488/94 samt rådets direktiv 76/769/EEG och kommissionens direktiv 91/155/EEG, 93/67/EEG, 93/105/EG och 2000/21/EG.

I vart fall har bolaget som näringsidkare inte gjort vad som skäligen kunnat krävas för att förebygga brottsligheten. Import av asbest har skett vid flera tillfällen.

Svenska Elektrikerförbundet gör gällande att Fortum åsidosatt vad som i enlighet med arbetsmiljölagen och med stöd av nämnda lag utfärdade föreskrifter ålegat dem till förebyggande av ohälsa. Det har förelegat uppenbara brister i arbetsmiljön vad avser de ovan nämnda sakomständigheter med följd att arbetstagare har utsatts för asbest.

Fortum har med uppsåt eller av oaktsamhet inte följt ovan angivna bestämmelser om asbest enligt AFS 2006:1 i dess lydelse före den 1 juli 2014.

I vart fall har bolaget som näringsidkare inte gjort vad som skäligen kunnat krävas för att förebygga brottsligheten.

Det finns därför anledning att anta att brott som hör under allmänt åtal har förövats såsom brott mot 8 kap 2 § arbetsmiljölagen i dess lydelse före den 1 juli 2014 jämfört med 11, 33, och 36 AFS 2006:1 i dess lydelse före den 1 juli 2014 samt brott mot 29 kap 3 § och 30 kap 1 § miljöbalken (miljöfarlig kemikaliehantering).

Förundersökning bör därför inledas.

Fortum har brutit mot 12 § AFS 2006:1 i dess lydelse före den 1 juli 2014. Bolaget ska därför föreläggas att betala sanktionsavgift på sätt som anges i Arbetsmiljöverkets föreskrift.

Fortum har brutit mot 11, 12, 33, och 36 §§ AFS 2006:1 i dess lydelse efter den 1 juli 2014. Bolaget ska därför föreläggas att betala sanktionsavgift på sätt som anges i Arbetsmiljöverkets föreskrift.

Svenska Elektrikerförbundet gör gällande att Bilfinger åsidosatt vad som i enlighet med arbetsmiljölagen och med stöd av nämnda lag utfärdade föreskrifter ålegat bolaget till förebyggande av ohälsa. Det har förelegat uppenbara brister i arbetsmiljön vad avser de ovan nämnda sakomständigheterna med följd att arbetstagare har utsatts för asbest.

Bilfinger har brutit mot 11, 12, 33 och 36 §§ AFS 2006:1 i dess lydelse efter den 1 juli 2014. Bolaget ska därför föreläggas att betala sanktionsavgift på sätt som anges i Arbetsmiljöverkets föreskrift.

Ytterligare information

Personer som bör höras i ärendet

Regionala skyddsombudet Sven Höckert (sven.hockert@sef.se)
Skyddsombudet Stefan Löfgren (Gammelänge kraftverk)
(stefan.lofgren@bilfinger.com)
Skyddsombudet Henrik Haraldsson (Parteboda kraftverk)
(henrik.haraldsson@bilfinger.com)
Skyddsombudet Lars-Bertil Pettersson (Linnvasselv kraftverk) ([lars-
bertil.persson@bilfinger.com](mailto:lars-bertil.persson@bilfinger.com))

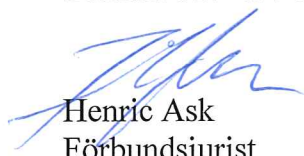
Bilagor

Anmälan enligt 13 kap 8 § Kraftverksavtalet
Skyddsombudsstopp
Tjänsteanteckning Arbetsmiljöverket (IRN 2014/3698)
Redogörelse Synops (IRN 2014/3698)
Tillsynsmeddelande (IRN 2014/3698)
PM (IRN 2014/3698)
Protokoll från förhandling mellan Svenska Elektrikerförbundet och bolaget
Meddelande från bolaget den 10 februari 2014
Driftledningsbeslut Linnvasselv kraftverk 11 mars 2016
Provtagningsrapporter
Förhandlingsprotokoll enligt 38 § medbestämmandelagen den 31 oktober 2012
Utredningsrapport Parteboda kraftverk den 12 juli 2016
Utredningsrapport Linnvasselv kraftverk den 28 oktober 2016

Stockholm som ovan

Urban Pettersson
Förhandlingschef
Svenska Elektrikerförbundet
Telefon 010-434 05 92

Henric Ask
Förbundsjurist
LO-TCO Rättsskydd
Telefon 08-676 63 68